

Сектор культури Теофіпольської
райдержадміністрації Теофіпольська центральна
районна бібліотека

«Соборність України: головні віхи здобуття»

(Історична довідка)

Теофіполь

2019

День Соборності - свято України, яке відзначають щороку 22 січня в день проголошення Акту Злуки Української Народної Республіки й Західноукраїнської Народної Республіки, що відбулося в 1919 році.

Офіційно в Україні День соборності відзначають з 1999 року.

Свято встановлено в Україні *«...враховуючи велике політичне та історичне значення об'єднання Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки для утворення єдиної української держави...»* згідно з Указом Президента України «Про День соборності України» від 21 січня 1999 року № 42/99.

У цей день прийнято також згадувати іншу подію, яка відбулась рівно на рік раніше 22 січня 1918 р. - прийняття IV Універсалу УЦР, яким проголошувалася повна незалежність УНР.

Деякий час, з 30 грудня 2011 року, указом на той час Президента України Віктора Януковича День

соборності на офіційному рівні було скасовано і натомість встановлено «День Соборності та Свободи України». Однак 13 листопада 2014 року указом Президента України Петра Порошенка свято було відновлено.

Початки ідеї соборності

Ідея соборності бере свій початок від об'єднання давньоруських земель навколо князівського престолу в Києві, а її філософське коріння сягає часів Візантії. Протягом віків її практичним втіленням займалися українські гетьмани Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Петро Дорошенко, Пилип Орлик. У XVIII — початку XX ст., коли українські землі були поділені між сусідніми державами: Польщею, Московією, Румунією, Австро-Угорщиною, ця ідея знайшла своє відображення у працях найкращих вітчизняних мислителів, оскільки для боротьби за свої національні інтереси Україні була вкрай важливою територіальна єдність.

Підготовка Акту злуки

У результаті ухвалення III-го Універсалу Української Центральної Ради 7 листопада 1917 р. була проголошена Українська Народна Республіка, до складу якої увійшло 9 українських губерній. Під впливом цих подій в жовтні 1918 р.

у Львові представники західноукраїнських політичних партій створили Українську Національну Раду, а 19 жовтня того ж року було проголошено утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Відтоді між урядами УНР і ЗУНР велися переговори про втілення ідеї соборності. 1 грудня 1918 р.

у Фастові був підписаний «Передвступний договір» про об'єднання УНР і ЗУНР, у якому було заявлено про непохитний намір в найкоротший строк створити єдину державу. Восени 1918 року після перемоги революції в Австро-Угорській імперії, на уламках монархії утворилися незалежні держави: Чехословацька Республіка, Австрійська Республіка, Угорщина, а також Західноукраїнська Народна Республіка, Королівство сербів, хорватів і словенців, Польська Республіка.

Уряд Західноукраїнської Народної Республіки — Державний секретаріат — у своїй зовнішній політиці під тиском народних мас та Української Галицької армії на перше місце поставив питання державного об'єднання з Наддніпрянською Україною. Досягнення державного об'єднання розглядалося, по-перше, як втілення в життя вікового прагнення українського народу до державної єдності, а по-друге, як засіб об'єднати сили в боротьбі проти зазіхання Польщі на українські землі.

Проте голова Української Національної Ради Євген Петрушевич застерігав, що об'єднуватися з гетьманською Україною на цьому етапі недоцільно, бо в «14 пунктах», оголошених американським президентом Вудро Вільсоном, народам Австро-Угорщини забезпечувалося право самовизначення, а Росія в той час розглядалася як єдина держава. Отже, злука з гетьманською Україною загрожувала б Східній Галичині також опинитися в складі «єдиної Росії».

В умовах політичної і дипломатичної ізоляції уряд Західноукраїнської Народної Республіки звернувся за

допомогою до демократичних утворень на східних землях України.

Зазбручанська Українська національна рада надіслала до Києва свою делегацію для переговорів із гетьманом Павлом Скоропадським. Після зміни влади переговори велися з Директорією. Вже 1 грудня членами Ради державних секретарів ЗУНР Лонгином Цегельським і Д.

Левицьким у Фастові було укладено «передвступний договір» з Директорією УНР про «злуку обох українських держав в одну державну одиницю». 3 січня 1919 року Українська Національна Рада Західноукраїнської Народної Республіки у місті Станіславі схвалила закон про об'єднання Західноукраїнської Народної Республіки з Наддніпрянською Українською Народною Республікою в Народну Республіку. 21 січня 1919 р.

в Хусті Всенародні збори ухвалили приєднати до Української Народної Республіки Закарпаття.

Наступного дня у Києві в урочистостях з нагоди свята Злуки брала участь делегація — тридцять шість чоловік — ЗУНР.

Проголошення злуки

Проголошення злуки було призначено на 12:00 годину 22 січня 1919 року, тобто першу річницю проголошення четвертого універсалу про повну незалежність України.

22 січня було проголошено всенародним і державним святом. Київ був прикрашений національними синьо-жовтими прапорами, гербами. О 9:00 годині ранку в усіх церквах відправляли богослужіння.

Головні урочистості проголошення злуки проходили на Софійській площі. При вході з вулиці Володимирської на Софійську площу було зведено тріумфальну арку, прикрашену старовинними гербами. Рівно о 12:00 годині розпочалася урочиста церемонія проголошення Акта злуки. На масовому вічі посол Західноукраїнської Народної Республіки Л. Цегельський зачитав та передав грамоту Національній Раді «Про об'єднання Західноукраїнської Народної Республіки з Великою Східною Україною» голові Директорії Володимиру Винниченку.

Член Директорії Федір Швець урочисто зачитав Універсал Директорії:

«...Віднині во єдино зливаються століттями відірвані одна від одної частини єдиної України — Галичина, Буковина, Закарпаття і Наддніпрянська Україна. Здійснилися віковічні мрії, для яких жили і за які вмирили найкращі сини України. Віднині є тільки одна незалежна Українська Народна республіка. Віднині український народ увільнений могутнім поривом своїх власних сил, має змогу об'єднати всі зусилля своїх синів для створення нероздільної, незалежної української держави, на добро і щастя українського народу.»

Після урочистого проголошення злуки на Софійській площі відбувся молебень, а потім — військовий парад під керівництвом полковника Івана Чмоли. Приймав парад полковник Євген Коновалець.

22 січня 1919 р. у Києві на Софійській площі відбулися урочисті збори, на яких був проголошений Акт Злуки українських земель, засвідчений Універсалом про об'єднання УНР і ЗУНР в єдину Велику Україну. Ним

стверджувалось об'єднання двох тодішніх держав, що постали на уламках Російської і Австро-Угорської імперій в єдину соборну Українську державу, яка відтоді ставала гарантом загальнонаціональних інтересів українців. Століттями розірваний український народ визволився з неволі і возз'єднався на своїй землі в єдиній Українській державі.

Акт Злуки був глибоко детермінований історично і спирався на споконвічну мрію українського народу про незалежну, соборну національну державу. Він став могутнім виявом волі українців до етнічної й територіальної консолідації, свідченням їх самовизначення, становлення політичної нації. Уперше за 600 років він став реальним кроком до об'єднання українських земель, що вплинув на подальші національно-політичні процеси в Україні.

Наступного дня, 23 січня, розпочався Трудовий конгрес України, який мав виконувати функцію всеукраїнського парламенту. Акт злуки було затверджено вищим законодавчим органом України. На основі цих рішень Західноукраїнська Народна Республіка перейменовувалась у Західну область УНР (ЗО УНР). Єдиним державним гербом став тризуб замість раніше затвердженого для ЗУНР золотого лева на блакитному полотні. У той же час злиття урядів, армій, законодавчих органів УНР та ЗУНР відклали до скликання Установчих Зборів об'єднаної України, як це й передбачалося ухвалою Української Національної Ради від 3 січня.

Міжвоєнний період

Об'єднання українських земель відбулося юридично та політично. Проте державне об'єднання не відбулося.

Тому перед фактом військової катастрофи восени 1919 і в 1920 роках уряди та військове командування ЗУНР та УНР дбали передусім про свої регіональні інтереси. Це яскраво проявилось в процесі переговорів Симона Петлюри з Польським

керівництвом та в підписанні ним 21 квітня 1920 року Варшавського договору, згідно з яким, за визнання Польщею Директорії УНР, очолюваної С. Петлюрою, та надання військової допомоги проти більшовицьких урядів Росії та України. Польщі

передавалася Галичина, Холмщина, Підляшшя й Західна Волинь (зокрема повіти Рівненський, Дубнівський та частину Кременецького).

Окупація Польщею Західноукраїнських земель знову відсунула на невизначений період возз'єднання всіх українських земель. Воно відбулося лише у вересні 1939 року, але не як втілення в життя віковичних прагнень українського народу, а як результат таємної радянсько-німецької змови від 23 серпня 1939 про сфери впливу, а також гри на патріотичних почуттях населення Західної України. Надії народу не справдилися. «Свято свободи, що прийшло зі Сходу», обернулося для населення жорстокими буднями.

Це об'єднання виявилось нетривким, і невдовзі історія розпорядилась так, що окремі частини українських земель знову опинились у складі різних держав. А методи, якими було здійснено нове об'єднання «сходу»

і «заходу» в 1939 році, полишили в думах мільйонів українців незагоєні рани.

Тимчасові зміни з 2011 року

30 грудня 2011 року Президент України Віктор Янукович видав указ, яким скасував указ президента Віктора Ющенка 2005 року про встановлення Дня Свободи 22 листопада, та указ президента Леоніда Кучми 1999 року про встановлення Дня соборності України 22 січня, водночас з оголошенням 22 січня Днем Соборності та Свободи України. Отже, офіційно 22 січня у 2012-2014 роках в Україні відзначали саме День Соборності та Свободи України.

Офіційне відновлення

Указом Президента України № 871/2014 «Про День Соборності України» відзначення свята офіційно відновлено, а День Соборності та Свободи України скасовано. Однак відновлення було зроблено не шляхом поновлення указу № 42 від 21 січня 1999 року, який було скасовано Януковичем, а шляхом нового указу. Згідно з ним, свято відзначають *«...у день проголошення в 1919 році Акта злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки...»*.

Значення Дня соборності

Століттями розірваний український народ визволився з неволі- Наддніпрянина вийшла з Російської, а Західна Україна — з Австро-Угорської імперії — і возз'єднався на своїй землі в єдиній Українській державі.

Акт возз'єднання, злуки двох Україн був радше символічним знаком прагнення єдності, бо в керівництві країни спільності тоді не було. *«Безпорадність проводу впливала на загальний настрій, писала сучасниця тих подій, історик Наталя Полонська-Василенко. Україна', затиснута між двома потужними силами - Антантою з півдня і большевизмом з півночі,- не мала сил для боротьби. Військо розбігалось, ширилося безладдя. У таких умовах пройшла майже непоміченою подія, яка мала велике ідейне значення: свято Соборності України. 22 січня 1919 року на Софійській площі проголошено злуку УНР і ЗУНР... Але під тиском невідрадних подій свято пройшло сухо, тихо».*

Список використаної літератури:

- 1. Олесіюк Т.** Соборна Україна. Наукові розвідки і спомини.- Київ: Українська Видавнича Спілка, 2004.- 640с.
- 2. Шкільник М.** Україна у боротьбі за державність в 1917- 1921 рр. Спомини і роздуми.- Київ: ТОВ «Видавництво Кліо», 2016.- 512с.

Електронні ресурси

1. ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ДО СОБОРНОСТІ (від ідеї до Акту Злуки)
chtyvo.org.ua/authors/Hoshuliak_Ivan/Ternystyi_shliakh_d_o_sobornosti.pdf
2. День Соборності України - Ветерани.UA
veterano.com.ua/korisni-materiali/istoriia/4192-den-sobornosti-ukrajini-2
3. 22 січня – День Соборності України. Інформаційні матеріали ...
www.memory.gov.ua/news/22-sichnya-den-sobornosti-ukraini-informatsiini-materiali
4. Феномен соборності і регіоналізму за революційної доби 1917 ...
politics.ellib.org.ua > Збірки наукових праць > Історична панорама. Вип. 5
5. День соборності України — Вікіпедія
https://uk.wikipedia.org/wiki/День_соборності_України

Склала:

Л.Л. Кравченко

Відповідальна за випуск:

С.А. Рудик